

Играта като средство за развитие на социални умения в начална училищна възраст в условията на неформално образование

Росица Пенкова

Abstract: The play as means of developing social skills with primary school pupils in terms of non-formal education: The problem which this article views, refers to the role of play in the process of creating social skills with children in terms of non-formal education. The children's club where the educational course takes place, is in fact a non-formal educational institution that offers innovative training techniques combining the new style of communication and play with the pupils. The formation of adequate social behavior is achieved through the games described. Emotional stress, conformism and aggressiveness with which children react to school rules and restrictions are avoided in the terms of supportive learning environment.

Key words: non-formal education, play, communication, self-awareness, emotional intelligence

ВЪВЕДЕНИЕ

Проблемът, който се разглежда в тази статия, се отнася до ролята на играта в процеса на формиране на социални умения в децата от начална училищна възраст в условията на неформално образование. Детският клуб, в който се провежда учебната работа, е неформална образователна институция, която предлага иновативни техники на обучение, съчетаващи новият стил на общуване и игра с възпитаниците.

Описаните игри постигат формиране на адекватно социално поведение. Част от тях развиват вербалната страна на социалните умения (способността на детето да влияе на другите чрез думи, да задава въпроси, излъчва информация). Други игри дават възможност за изграждане на социални умения за откриване, разчитане и разбиране на различни емоции от отделния субект и откриването им у другия. В условията на подкрепяща учебна среда се избягват емоционалното напрежение, конформизмът, агресивността, с която децата реагират срещу ограниченията и правилата в училищната институция.

Ключови думи: неформално образование, игра, комуникативност, себепознаване, емоционална интелигентност.

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. Теоретични аспекти на проблема

Неформално образование е всяка организирана образователна дейност извън установената система за формално образование – в отделно или част от по-широка дейност, която служи на интересите на определена група и на образователни цели. (По Николаева, С. 2008). Детският клуб „Стокрачка“, в който съм преподавател използва неформалното учене за формиране на умения у учениците чрез използване на нестандартни техники. Всяко дете има краткосрочно и конкретна цел към чието осъществяване се стреми. Неформалното образование отговаря на интересите на учениците, организацията и програмите се правят съвместно с учителя, т.е. прилага се подходът „отдолу нагоре“. Образователната практика у нас провокира разтягания интерес към извънучилищното учене. Участниците са активни, решават проблеми и мислят творчески. Ученето е практическо, гъвкаво и основано на реалните нужди на участниците. Неговото предназначение е по-скоро да подкрепи знанията и уменията, придобивани в училище.

Основната ми задача като преподавател в неформална институция е да осигурявам богата емоционална среда, за да могат обучаваните да разгръщат дейности според своите интереси и желания. Деликатно стимулирам процеса на обучение и осигурявам откритост в отношенията, уважавам индивидуалността на

всеки обучаван. В центъра са личните потребности на учащия, като е ясно, че понякога той трудно ги определя и изразява.

Детският клуб предлага алтернативна образователна услуга, която създава условия за социализация на децата. Използваните педагогически техники формират личностни и социални умения. В центъра са личните потребности на ученика. Образователните занимания в свободното време на подрастващите са ориентирани не само към даване на теоретични знания, но и към създаване на умения за:

- владееене на разнообразни средства за комуникация
- работа в екип
- разрешаване на конфликти
- идентифициране на ценности и морални проблеми
- отстояване на права
- поемане на отговорност

Обучението в детския клуб е игра. Всяка игра може да бъде осмислена като средство за учене. Обучението винаги предполага играене (доколкото сме приели, че играта е симулация на действителността), защото поне последната неговата фаза изисква трениране на умения в симуирани ситуации.

В работата с учениците в детския клуб се използват дидактически игри. Те успешно интегрират различни възможности за активизиране на мисленето и въображението на учениците, създавайки приятна емоционална среда. Чрез тях пътят на познанието става по-достъпен за учениците, тъй като игрите създават познавателни ситуации, близки до техния опит. С помощта на дидактическите игри се демонстрират факти (модели на поведение), които иначе биха били трудни за наблюдаване.

Самото обучение в клуба се разглежда като вид игра, в която учителят играе заедно със своите ученици. Използването на ролеви игри има предимството, че успешно може да събере в едно познавателната активност на обучаващите се и атмосферата на релаксация и забавление. Това прави още по-наложително точното съобщаване на задачата на всеки ученик, разпределянето на ролите и определянето на времето за провеждане на играта.

Според П. Марчева „На базата на социално общуване чрез играта детето открива света и получава алгоритъм за действие в определена ситуация. По своята същност познавателният процес представлява обща дейност, която е осигурена от личния принос на всеки един от участниците в играта. При решаване на проблемна ситуация в групата проявите на музикална интелигентност се движат от общото към частно и отново към общото, т.е. имат спираловиден характер. Децата използват достигнатото до момента от членовете на групата и го надграждат със своите собствени достижения. По този начин чрез интерактивната същност на игрите се осмислят, както действията на другите, така и на своите собствени.” [3]

2. Практико-приложни аспекти на проблема

Игрите, които са предложени в тази част на изложението, дават възможност на преподавателя да работи върху формиране на социалните умения у децата в условията на неформално обучение. Всяка игра е фокусирана към различен вид умение.

Игра: „Това съм аз“

Цели:

- Да се запознаят учениците помежду си
- Да получат позитивни послания за себе си
- Да обърнат внимание на добрите си страни

Описание:

Децата сядат в кръг около нарисувано слънце. Всяко държи в ръцете си слънчев лъч. Остава го върху слънцето и започва да разказва за себе си. Учителят предварително е поставил въпросите, на които детето трябва да даде отговор:

- Как е твоето име?
- Как обичаш да се обръщат към теб галено?
- Кога е твоят рожден ден?
- Каква зодия си?
- Имаш ли братя или сестри?
- Имаш ли домашен любимец?
- В кое училище си и в кой клас си?
- Любим предмет в училище
- Кой е предметът, който те затруднява?
- Кой е твоят приятел в училище?
- Какво обичаш да правиш в свободното време?

Разказвайки за себе си, детето пропуска тези въпроси, на които не иска да отговаря. Така се запазва личното му пространство. То само определя това, което иска другите да знаят за него. Представянето започва от децата, които посещават клуба по-дълго време. Така новодошлите са улеснени и предразположени.

Резултати:

- Учениците се представят пред групата спокойно
- Показват себепознаване
- Назовават не само положителни качества, но и недостатъците си
- Получават спонтанна обратна връзка от околните

Игра: „Аз и Джери“

Цели:

- Да се формира умение за разпознаване и формулиране на чувства
- Да могат да определят своите чувства
- Да се научат да разпознават поведенческите прояви на различните чувства

Описание:

С голямо удоволствие децата четат групово книгата на Станка Пенчева „ Писма на един дакел“. По време на играта пред всяко дете има карти, изобразяващи различни емоционални състояния (гняв, страх, радост, учудване, тъга, разочарование, обич, скръб и т.н.). в края на всяко прочетено писмо децата показват как се чувства Джери. А след това какво чувство изпитва всяко от тях. При необходимост преподавателят се намесва, задавайки насочващи въпроси. Първото писмо на дакела е много кратко:

“ Бате, мили бате,
Ще се видим ли пак някога?
Сбогом на веки!
Помни своя верен до гроб приятел”
Джери

Изпълнено е с много чувства. Водещият насърчава участниците към обсъждане, за да открият и страха на Джери от неизвестното, и молбата му за помощ, и предаността му към приятел. Децата успяват сами да открият само тъгата от раздялата. С лекота показват картата със сърце, когато четем писмото от 10 юли – „ Само Джинка“. Някои от децата със сълзи на очи показват картата с плащещото лице за писмото от 26 юли – „Искам и аз да умра“.

Резултати:

- Умеят да разпознават емоциите и чувствата на другите

- Постигат съпреживяване
- Формира се емоционална интелигентност

Игра : „Какъв съм аз“

Цели:

- Въвеждане на знания относно разпределение на ролите в екипа
- Формиране умения за себепознаване и самооценка на собственото поведение

Описание:

Пред участниците в групата е поставена задача за съставяне на приказка по аналогия. Съчинената от тях трябва да прилича на историята за Снежанка и седемте джуджета. По време на работата преподавателят наблюдава всеки от участниците в екипа каква роля играе: кой е инициаторът, координаторът, информаторът, кой налага своето мнение, кой не участва, кой развеселява екипа, кой създава напрежение по време на работата. В края на играта учениците четат измислената от тях приказка за седемте дни от седмицата. Вместо Снежанка в къщата на дните се вмъква неканен ден между събота и неделя.

Всяко дете получава информационна карта, с ролите при работа в екип, разделени на подпомагачи и затрудняващи. Всяко дете записва срещу посочените роли името на този, който според него я/е изиграл.

- Информационна карта
- Инициаторът – предлага нови идеи
- Знаещият – предоставя информация
- Търсачът – задава въпроси, търси нова информация
- Координаторът – разпределя работата и подрежда действията на всеки от екипа
- Пазачът – следи спазването на поставените условия
- Душата на екипа – развеселява, намалява напрежението
- Налагащият се – налага своето мнение
- Исканият признание – търси винаги одобрение на идеите си
- Неучастващият – избягва отговорности
- Критикарят – омаловажава постигнатото
- Егоистът – предпочита личните интереси пред тези на екипа

Резултати:

- Създава се атмосфера на сътрудничество
- Децата дават оценка на поведението на партньорите си
- Участниците, които са били в роля, затрудняваща екипната работа, не се самооценяват като такива
- Лесно откриват кой е в ролята на затрудняващ екипната работа

Игра: „В гората с приятел“

Цели:

- Създаване на ситуация, в която всяко от децата оказва доверие на приятел
- Поемане на отговорност при оказване на помощ на друг участник

Описание:

Предварително са завързани въжета на различна височина между близки дървета в гората. Всеки избира за партньор този, на когото има доверие. Едното дете е със завързани очи, а другото е в ролята на „навигатор“. Помага му да премине през лабиринта с точни команди: „Клекни „ ; „Върви пет крачки напред“ ; „Обърни се наляво“ и т.н. Ако „слепецът“ докосне въже, двойката отпада. Играта е емоционално наситена и създаваща добро настроение. Някои от командите предизвикват бурен смях: „Легни и върви пет крачки напред“; „Дай насам“; „Не, не натам, а насам“. Участниците си разменят ролите в двойката.

Резултати:

- Всеки участник преживява доверие
- Всеки участник се чувства горд, че е поел отговорност
- Създава се позитивна атмосфера на общуване

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Едно от най-важните средства за формиране на социални умения у децата от начална училищна възраст е играта. Тя ги поставя в различни ситуации, събужда у тях инициативност, изобретателност и изгражда чувство на доверие и справедливост, които са необходими за формирането на социални умения като основа на успешна комуникация както между децата, така и между тях и родителите, учителите и другите възрастни.

Играта доставя радост и преживявания, създава условия за себепознаване. Тя е най-подходящата форма за изграждане на позитивни взаимоотношения, желани за сътрудничество и взаимопомощ, като едновременно с това дава възможност за лична изява.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бергсон, А. Интуиция и интелект. С., ЛИК, 1997.
2. Вучкова, Кр., Социални умения и педагогическа практика. ИК „Кота”, 2004.
3. Марчева П. За приложението на някои интерактивни методи и техники в развитието на музикална интелигентност при деца в НУВ. IV Балкански конгрес „Образованието, Балканите, Европа”, Стара Загора, 2007.
4. Митева, П., Как да формираме социални умения у малките ученици. ИК М-8-М, 2004
5. Николаева, С., Неформално образование. Философии. Теории. Практики. Експрес, 2008.
6. Ризов, Ил. и М. Минчева-Ризова. Образователен подход „Умения заживот”. Развитие на личностни и социални умения в училище. С., Отдел засоциално развитие към ООН, 2002.

За контакти:

д-р Росица Борисова Пенкова, гр. Плевен, детски клуб „Стокрачка“, тел. 0899672333, e-mail: penkova_rb@abv.bg